

หลักการพื้นฐานและข้อจำกัดในการประยุกต์ใช้หลักสวเทศีของมหาตมะ คานธี
กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมไทย

Fundamental and Limitation in Applied of Mahatma Ghandi's Swadesi Principle
and Sufficiency Economy in Thai Society

ณัฐพล นาทันตอง^{1*} และปัญญา เสนาเวียง²

Nuttapon Nathuntong^{1*} and Panya Senawiang²

^{1,2}อาจารย์ ประจำหลักสูตรศาสนา วัฒนธรรมและสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

^{1,2}Lecturer from Program of Religion Culture and Social Sciences Faculty of Humanities and Social Sciences

Rajabhat Mahasarakham University

Corresponding Author Email: nut_308spk@windowslive.com

Received: 7 February 2025,

Revised: 15 February 2025,

Accepted: 16 February 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาหลักการสวเทศีกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2. เพื่อเปรียบเทียบหลักการสวเทศีกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ 3. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสารมาวิเคราะห์แบบเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักการสวเทศีมีพื้นฐานคือ (1) คัดค้านการผลิตด้วยระบบอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ (2) ส่งเสริมให้คนส่วนใหญ่เป็นผู้ผลิตเองเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในครอบครัวและสามารถพึ่งพาตนเองได้ (3) คนรวยต้องมีหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์ทรัพย์สินทั้งหมด (Trusteeship) ของสังคม ส่วนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือการสร้างภูมิคุ้มกัน ความพอประมาณและมีเหตุผลที่ดีในการดำเนินชีวิต 2) เมื่อเปรียบเทียบทั้งสองหลักการสวเทศีกับเศรษฐกิจพอเพียงพัฒนามาบนพื้นฐานความตระหนักรู้ในตน แต่หลักสวเทศีมีเนื้อหามุ่งคัดค้านการผลิตของระบบอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ขณะที่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นไม่มีเนื้อหาที่คัดค้านระบบการผลิตขนาดใหญ่และไม่มีการอธิบายถึงการพิทักษ์ทรัพย์สินของส่วนรวม และสามารถพึ่งพาตนเองได้เมื่อไม่สามารถผลิตสิ่งอุปโภค บริโภคในชีวิตได้ และ 3) การประยุกต์ใช้หลักสวเทศีเริ่มต้นด้วยการสร้างความตระหนักรู้ต่อปัญหาอื่นก่อนสิ่งอื่น มีการนำปัญหาเข้าสู่ชั้นเรียนและสรุปหาแนวทางแก้ไขอย่างจริงจัง ขณะที่การประยุกต์เศรษฐกิจพอเพียงไม่นำแนวคิดนี้เข้าสู่ระบบการจัดการศึกษาอย่างจริงจัง ประชาชนจึงไม่เกิดความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงและไม่มีความเข้าใจหลักการและการประยุกต์ใช้แนวคิดนี้ที่สำคัญรัฐบาลใช้แนวนโยบายในการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ขัดแย้งกับเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นแผนพัฒนาสังคมของรัฐบาล นั่นคือการดำเนินนโยบายประชานิยมเป็นหลักตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา

คำสำคัญ: มหาตมะ คานธี, เศรษฐกิจพอเพียง, สังคมไทย

Abstract

This research consists purposes were 1. to research Swadesi principle with the sufficiency economy philosophy 2. to compare Swadesi principle with the philosophy of sufficiency economy and 3. to examine the applying the philosophy of sufficiency economy. This research is qualitative studying and collecting data from various related documents and then analyzing the data collected from the documents in a content analysis. The research found that 1) Swadesi principle are based on (1) Opposing large-scale industrial production (2) Encouraging individuals to become producers themselves to reduce household expenses and achieve self-sufficiency (3) Advocating that the wealthy should act as trustees of societal wealth. In contrast the Sufficiency Economy Philosophy emphasizes resilience, moderation, and rational decision-making in life 2) When comparing both principles, it is evident that both Swadesi and the Sufficiency Economy Philosophy emphasize self-awareness. However, Swadesi explicitly opposes large-scale industrial production, while the Sufficiency Economy Philosophy does not reject industrial production and does not include a concept of wealth trusteeship. Instead, it allows reliance on industrial systems when self-production of essential goods is not feasible and 3) The application of Swadesi begins with raising awareness of societal problems, incorporating these issues into education and actively seeking solutions. In contrast the Sufficiency Economy Philosophy has not been systematically integrated into education, leading to a lack of public awareness and understanding of its principles and applications. Moreover, government policies have often contradicted the Sufficiency Economy Philosophy, particularly through the promotion of populist policies since 1997, which have shaped the national socio-economic development strategy.

Keywords: Mahatma Ghandi, Sufficiency Economy, Thai Society

บทนำ

ชุมชน คือ หน่วยสังคมพื้นฐานที่สุดในกระบวนการการพัฒนาสังคม สังคมยังถูกประกอบขึ้นจากหน่วยย่อยต่าง ๆ เริ่มจากครอบครัวจนกลายเป็นชุมชน เป็นสังคมที่ซับซ้อนและกลายเป็นประเทศในที่สุด ชุมชนจึงเป็นหน่วยย่อยแรกที่ต้องใส่ใจในการพัฒนา เพราะหากชุมชนได้รับการพัฒนาแล้วก็สามารถผลักดันให้สังคม ประเทศพัฒนาไปได้เช่นกัน นี่คือการเชื่อมโยงสำคัญในภาพของการพัฒนาประเทศ ซึ่งประเทศต่าง ๆ ได้หันกลับมาพิจารณาจุดดังกล่าว ในประเทศไทยเองได้ให้ความสนใจต่อการพัฒนาหน่วยย่อยคือชุมชนด้วยเช่นกัน และยิ่งกว่านั้นคือใส่ใจต่อการพัฒนาสังคมลงไปถึงระดับครอบครัว นั่นคือการให้ความสำคัญต่อการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงระดับครอบครัว และมีการนำไปใช้อย่างจริงจังโดยบรรจุให้เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติอย่างเป็นรูปธรรมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 เป็นต้นมา มีการสาธิตเป็นตัวอย่างผ่านโครงการต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ทั้งที่เป็นโครงการของรัฐ ตลอดจน เป็นแหล่งเรียนรู้ของเอกชนให้ได้ศึกษา ค้นคว้า และเป็นต้นแบบในการพัฒนาเพื่อ

ปรับตัวให้เข้ากับระบบเศรษฐกิจของโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เศรษฐกิจพอเพียงนี้คล้ายกับสวเทสซึ่งเป็นแนวคิดการพัฒนาประเทศในอินเดียและศรีลังกา ซึ่งพัฒนามาบนพื้นฐานของความตระหนักรู้เช่นเดียวกัน

สวเทส เป็นแนวคิดหนึ่งที่มีความสนใจในโลกของการพัฒนาชุมชนตลอดระยะเวลา 20 ปีมานี้ แนวคิดนี้ถูกอธิบายโดย มหาตมะ คานธี นักปราชญ์คนสำคัญของอินเดียในราวปี ค.ศ. 1900 (หรือ พ.ศ. 2443) ซึ่งในบริบทของสังคมอินเดียสมัยนั้นต้องพึ่งพาสินค้าและเครื่องอุปโภค-บริโภคจากอังกฤษเป็นหลัก คานธี จึงได้พยายามกระตุ้นรื้อให้ชุมชนลดการพึ่งพาสินค้าจากภายนอก และพยายามส่งเสริมให้คนในชุมชนผลิตเครื่องอุปโภค-บริโภคขึ้นทดแทนด้วย เหตุผลสำคัญกว่านั้นคือเป็นการต่อต้านรัฐบาลอังกฤษที่ปกครองอินเดียในขณะนั้น แนวคิดนี้กระจายตัวออกไปสู่ประเทศศรีลังกา โดย เอ.ที.อริยรัตน์ (A.T. Ariyaratne) ได้ก่อตั้งขบวนการสรรโวทัยขึ้นในปี พ.ศ. 2501 โดยมีวัตถุประสงค์ให้เด็กเรียนเกิดความเข้าใจถึงปัญหาความยากจนในหมู่บ้านของชนชั้นต่ำต้อยผู้ยากจน (Low-Caste Villages) ได้ดียิ่งขึ้น (ธรรณพร หงส์ทอง, 2556) และแนวคิดสวเทสมีความสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่กำลังได้รับความนิยมในประเทศไทย ซึ่งในบทความนี้จะพยายามอธิบายให้เห็นความเหมือนหรือแตกต่างของแนวคิด หลักการสำคัญ ตลอดจน ข้อจำกัดที่พบในการนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคม เป็นต้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับหลักการพื้นฐานและข้อจำกัดในการประยุกต์ใช้หลักสวเทสของมหาตมะ คานธี และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมไทย ซึ่งทั้งสองหลักการมีเป้าหมายในการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนและความเป็นอยู่ที่ดี โดยหลักสวเทสเน้นการต่อสู้เพื่อความยุติธรรมและเสรีภาพโดยไม่ใช้ความรุนแรง ผ่านการยึดมั่นในความจริงและความรัก (Ahimsa) ขณะที่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งเน้นการพึ่งพาตนเองและการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการนำหลักการเหล่านี้มาใช้ในสังคมไทยยังพบข้อจำกัดที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้และการปรับตัวของสังคม เช่น การขาดความเข้าใจในหลักการเหล่านี้ การพึ่งพาทรัพยากรจากภายนอกยังคงมีความสำคัญ และความท้าทายในการปรับตัวในยุคที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี ฉะนั้น การประยุกต์ใช้หลักการทั้งสองในสังคมไทยจึงต้องอาศัยการวางแผนและการปรับตัวที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมในปัจจุบันต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการสวเทสกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. เพื่อเปรียบเทียบหลักการสวเทสกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
3. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การบททวนวรรณกรรม

การศึกษาเรื่องหลักการพื้นฐานและข้อจำกัดในการประยุกต์ใช้หลักสวเทสของมหาตมะ คานธีกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมไทย ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. หลักสวเทส สวเทส มาจากคำว่า สว+เทส คำว่า สว (สะ-วะ) ในปรัชญาของมหาตมะ คานธีมีความหมายเท่ากับคำว่า Self ในภาษาอังกฤษ แปลว่า ตนเอง หรือ ในตนเอง ส่วนคำว่า เทส มีความหมายเท่ากับคำว่า Place หรือ Community แปลว่า สถานที่ หรือชุมชน ดังนั้น คำว่า “สวเทส” จึงหมายถึง “ชุมชนที่พึ่งพาตนเองได้” โดยการพึ่งพาตนเองนี้เกิดและพัฒนาขึ้นบนพื้นฐานความตระหนักรู้ในตนเองและความกล้าหาญ และยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องยุติธรรมตามความสัตย์ (ปัญญา เสนาเวียง, 2558)

อนิตรา พวงสุวรรณ โมเซอร์ (2557) หลักการพื้นฐานสวเทศ คือ หลักสวเทศนี้มหาตมะ คานธี ค้นพบในภคัทศิตาโคลกที่ 35 บรรพที่ 3 “ภคัทศิตาบอกว่าภคัทศิตาเพราะต้องทำหน้าทึของตนหรือเพราะสวธรรมยอมเป็นสิ่งที่ดีกว่า แต่ภคัทศิตาเพราะปรธรรมหรือเพราะไปทำหน้าทึของคณอื่นยอมมีแต่โทษ” หากตีความในแง่สภาพแวดล้อมทางกายภาพนี้คือหลักสวเทศ (หรือสวเทศ) สิ่งทีภคัทศิตาสอนเกี่ยวกับสวธรรมเปรียบได้กับหลักสวเทศีเพราะสวเทศก็คือสวธรรมที่เรานำมาใช้กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว”

อลิสสา สันตสมบัติ (2557) กล่าวถึงหลักการของสวเทศมี 3 ประการคือ 1) คัดค้านการผลิตด้วยระบบอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ 2) ส่งเสริมให้คณส่วนใหญ่เป็นผู้ผลิตเองเพื่อลดภคาระค่าใช้จ่ายในครอบครัวและสามารถพึ่งพาตนเองได้ 3) คณรยต้องมีหน้าทึเป็นผู้พิทักษ์ทรัพย์สินทั้งหมด (Trusteeship) ของสังคม หลักการของสวเทศีที่มหาตมะ คานธีค้นพบทั้ง 3 หลักการมีพื้นฐานของได้ให้ควมสำคัญอย่างยิ่งต่อการตระหนักรู้ต่อการทำตามหน้าทึที่เก้ต่นเป็นลึ่แรก

2. เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชฯ ทรงมีพระราชดำรัสเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตแก่ประชาชนทุกระดับชั้น ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับรัฐ คำว่า “ควมพอเพียง” หมายถึง พอมี พอกิน สามารถพึ่งพาตัวเองด้วยลำแข้งของตนเองได้ แต่ก็มีได้หมายความว่า ทุกระดับต้องผลิตทุกสิ่งอย่างใช้ด้วยตนเอง จึงจะอยู่ในควมหมายของคำว่าพอเพียง (วิชัย วัชรเวชะวิชัย, ปัญญา เสนาเวียง, อิศระ ตรีปัญญา และเกรียงศักดิ์ จันทรดอน, 2554, น.96-97)

อภิชัย พันธเสน และคณะ (2549) กล่าวสรุปควมหมายของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริไว้ว่า หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุมชูตัวเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง (Self-Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน ซึ่งต้องสร้างพื้นฐานด้านเศรษฐกิจของตนให้ดีเสียก่อน คือให้ตนเองสามารถอยู่ได้พอกินพอใช้ ไม่ได้มุ่งหวังที่จะสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้เจริญขึ้นรวดเร็วเพียงอย่างเดียว

สรเสรีญ วงศ์ขุ่ม (2544) กล่าวถึงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสรุปง่าย ๆ คือ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ประกอบด้วยพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และมีความรู้มีคุณธรรม ซึ่งจะนำไปสู่ชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่ก้าวหน้าอย่างสมดุล มั่นคง ยั่งยืน

หลักสวเทศีและหลักเศรษฐกิจพอเพียงยืนอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง การรู้จักหน้าทึของตนเอง และการสร้างเศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อมด้วยหลักควมเพียง หรือการส่งเสริมให้คณส่วนใหญ่ลดภคาระค่าใช้จ่ายในครอบครัวและสามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งทั้งสองหลักการจะมีการศึกษาเปรียบเทียบดังจะกล่าวต่อไป

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. แหล่งข้อมูล ได้แก่ การศึกษาจากข้อมูลเอกสารต่าง ๆ (Document Research) อาทิ หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ งานวิจัย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ (Document Research) อาทิ หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ งานวิจัย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย และการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. หลักการสวเทศกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดสวเทศของมหาตมะ คานธี นั้นถูกพัฒนามาบนพื้นฐานของการพึ่งพาตัวเองของชุมชน คนในชุมชนต้องมีความเป็นอิสระจากการครอบงำทางความคิดด้านเศรษฐกิจ และการไม่ถูกครอบงำนี้มีลักษณะเป็นความตระหนักรู้ภายในตัวเอง (Self- Awareness) ไม่ใช่เป็นเพียงการรับรู้ระดับกระแสธารความคิดทางสังคม หรือ การสร้างกระแสความนิยม เพราะเมื่อใดก็ตามที่มนุษย์เกิดความตระหนักรู้ในเรื่องใดแล้ว เขาก็ย่อมปฏิบัติสิ่งนั้นอย่างจริงจัง ปัญหาที่เผชิญอยู่จึงสามารถแก้ได้อย่างแท้จริง ซึ่งคานธี ได้แสดงออกผ่านการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยอินเดียให้ได้รับอิสรภาพ ตลอดจนผ่านการทดลองความจริง การต่อสู้กับความยุติธรรมรูปแบบต่าง ๆ การต่อสู้กับกิเลสของตัวเอง ล้วนต้องเกิดจากความตระหนักรู้ภายใน เมื่อคนในชุมชนเกิดความตระหนักรู้ในปัญหาของตน ตลอดจนปัญหาของสังคมอย่างแท้จริงแล้วก็จะใส่ใจที่จะแก้ปัญหาของตนเองและแก้ปัญหาสังคมร่วมกัน หลักการพัฒนาชุมชนที่คานธีใช้ก็คือ หลักสวเทศ (ปัญญา เสนาเวียง, 2558)

ในเบื้องต้นต้องทำความเข้าใจก่อนว่า มหาตมะ คานธี มีเสาหลักในการใช้ชีวิตและพัฒนาสังคมอยู่ 3 ประการ ได้แก่ 1) สวราช (Swaraj) หมายถึง จิตที่เป็นอิสระไม่ตกอยู่ใต้อำนาจการครอบงำของสิ่งใด คือจิตที่เกิดจากการตระหนักรู้ความจริง สวราชเป็นหลักการพื้นฐานในอันที่จะกล้ายึดมั่นต่อความถูกต้อง ยุติธรรมในการดำเนินชีวิต 2) สวเทศ (Swadesi) หมายถึง ชุมชนที่พึ่งพาตนเองได้ อันเป็นผลจากความเป็นอิสระที่เกิดจากความตระหนักรู้ความจริงในตน 3) สรรโวทัย (Sarvotaya) มีความหมายว่า ทุกสิ่ง (ตนเองหรือสังคม) จะถูกยกระดับขึ้น หรือได้รับการปรับปรุง พัฒนาขึ้นเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางสังคม (ปัญญา เสนาเวียง, 2558) สวเทศเป็นหลักการ 1 ใน 3 เสาหลักของมหาตมะ คานธี ทว่าสวเทศเองก็ต้องพัฒนาขึ้นจากความกล้าหาญต่อการยึดมั่นความจริง (สวราช) และมีการยกระดับการพัฒนาชุมชนจนถึงขั้นเกิดเครือข่ายความร่วมมือ หรือเกิดขบวนการเคลื่อนไหว (Movement) เพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมไปในแนวทางที่ดีขึ้นแบบสรรโวทัยด้วยจึงจะก้าวข้ามไปถึงสังคมอุดมคติของคานธีได้

1.1 ความหมายและขอบเขต คือ สวเทศ มาจากคำว่า สว+เทศ คำว่า สว (สะ-วะ) ในปรัชญาของมหาตมะ คานธี มีความหมายเท่ากับคำว่า Self ในภาษาอังกฤษ แปลว่า ตนเอง หรือ ในตนเอง ส่วนคำว่า เทศ มีความหมายเท่ากับคำว่า Place หรือ Community แปลว่า สถานที่ หรือชุมชน ดังนั้น คำว่า “สวเทศ” จึงหมายถึง “ชุมชนที่พึ่งพาตนเองได้” โดยการพึ่งพาตนเองนี้เกิดและพัฒนาขึ้นบนพื้นฐานความตระหนักรู้ในตนเองและความกล้าหาญ และยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องยุติธรรมตามความสัตย์ (ปัญญา เสนาเวียง, 2558) คำว่า “สวเทศ” นั้นเกี่ยวข้องโดยตรงกับปัญหาด้านเศรษฐกิจ พฤติกรรมการบริโภคในชีวิตประจำวัน และสามารถประยุกต์ใช้ได้ตราบเท่าที่ยังต้องดำเนินชีวิตบนพื้นฐานความตระหนักรู้และความกล้าหาญที่จะยืนยันต่อความสัตย์ที่ตนเองเชื่อมั่นและได้ยึดถือ เมื่อสวเทศพัฒนาขึ้นบนฐานความเข้มแข็งภายใน (สวะ หรือ Self) จึงมีบริบทค่อนข้างกว้างภายใต้ขอบเขตความเข้มแข็งทางจิตใจของแต่ละบุคคล

เศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชฯ ทรงมีพระราชดำรัสเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตแก่ประชาชนทุกระดับชั้น ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับรัฐ คำว่า “ความพอเพียง” หมายถึง พอมี พอกิน สามารถพึ่งพาตัวเองด้วยลำแข้งของตนเองได้ แต่ก็มิได้หมายความว่า ทุกครอบครัวต้องผลิตทุกอย่างใช้ด้วยตนเอง จึงจะอยู่ในความหมายของคำว่าพอเพียง (วิชัย วัชรเวชวิญญ์, ปัญญา เสนาเวียง, อิสระ ตรีปัญญา และเกรียงศักดิ์ จันทร์ดอน, 2554, น.96-97) คำว่า พอเพียงมีขอบเขตด้านความหมายว่า มนุษย์ต้องมีความพอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ เป็นอยู่และพร้อมที่จะ

พัฒนาชีวิตบนปัจจัยพื้นฐานการดำรงชีวิตที่มีอยู่ในขณะนั้น ไม่ใช่การยอมจำนนต่อโชคชะตาที่เกิดขึ้นมาากจน จึงเป็นสภาวะที่พัฒนาบนพื้นฐานความเข้มแข็งทางจิตใจของปัจเจกบุคคล แต่ปัจเจกบุคคลที่มีความเข้มแข็งทางจิตใจแล้วนี้จะเป็นตัวจักรสำคัญในการพัฒนาครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติอย่างมีประสิทธิภาพ จึงดูเหมือนว่าสวเทีและเศรษฐกิจพอเพียงนั้นต้องเริ่มต้นที่ความตระหนักรู้ของปัจเจกบุคคลก่อน

1.2 หลักการพื้นฐานสวเที คือ หลักสวเทีนั้มหาตมะ คานธี ค้นพบในภควัตคีตาโคลกที่ 35 บรรพที่ 3 “ภควัตคีตาบอกว่าการตายเพราะต้องทำหน้าที่ของตนหรือเพราะสวธรรมย่อมเป็นสิ่งที่ดีกว่า แต่การตายเพราะปรธรรมหรือเพราะไปทำหน้าที่ของคนอื่นย่อมมีแต่โทษ” หากตีความในแง่สภาพแวดล้อมทางกายภาพนี้คือหลักสวเทศ (หรือสวเที) สิ่งทีภควัตคีตาสอนเกี่ยวกับสวธรรมเปรียบได้กับหลักสวเทีเพราะสวเทศก็คือสวธรรมทีเรานำมาใช้กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว”(อนิตรา พวงสุวรรณ โมเซอร์, 2557) หลักสว หรือความเข้มแข็งในตนเองเป็นสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาตัวตน ชุมชน และสังคม สำหรับคานธีพอจะสรุปหลักการสร้างเศรษฐกิจชุมชนหรือสวเทีได้ ดังนี้

1) คัดค้านการผลิตขนาดใหญ่ มหาตมะ คานธีต่อต้านระบบอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ (ซึ่งเป็นผลของการปฏิวัติอุตสาหกรรมในอังกฤษ) เพราะว่าอุตสาหกรรมเป็นเครื่องมือทีทรงพลังของระบบทุนนิยม (หรือเป็นความจริงในการสร้างความมั่งคั่งร่ำรวยแก่คนในระบบทุนนิยม) ทุนนิยมนั้นดำเนินการด้วยความโลภ คือกระตุ้นให้คนเกิดตัณหาในการบริโภค การทำเช่นนั้นนำไปสู่การเอารัดเอาเปรียบ เครื่องจักรในการผลิตทำให้คนว่างงาน อุตสาหกรรมเป็นระบบทีบ่อนทำลายสังคมเพราะชุดของระเบียบกฎเกณฑ์ทางสังคม (Order) ของระบบอุตสาหกรรมยืนอยู่บนเหตุผลของการทำลายเอกภาพระหว่างมนุษย์ในสังคม เพราะต่างคนก็ต่างแสวงหาผลกำไรจากคนอื่นจึงไม่คำนึงถึงสภาพการณ์ของสังคม และทุนนิยมจะทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้กำไรสูงสุดจากการบริโภคของคน ปกติทุกคนมีความสามารถเพียงพอทีจะทำงานให้ตนเองได้ คานธี มีความเห็นว่ถ้าระบบอุตสาหกรรมจะมีอยู่ก็ต่อเมื่ออุตสาหกรรมนั้นผลิตในสิ่งที่ประชาชนไม่สามารถเอื้อมได้เท่านั้น (อลิสสา สันตสมบัติ, 2557) ชุมชนมีประวัติความเป็นมายาวนานไม่ควรถูกทำลายด้วยระบบอุตสาหกรรม ดังนั้นแนวทางการดำเนินชีวิตของคานธีจึงเริ่มต้นด้วยการทำงานด้วยมือ และเริ่มต้นด้วยการผลิตใช้ระดับครอบครัว ระดับชุมชนเป็นหลัก

2) ส่งเสริมให้คนส่วนใหญ่เป็นผู้ผลิตเองเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในครอบครัว รู้จักและสามารถพึ่งพาตนเองได้ มหาตมะ คานธี ชื่นชมการทำงานด้วยมือเพราะการทำงานด้วยมือเป็นการสร้างทักษะทางการผลิตและลดการพึ่งพาการผลิตจากระบบอุตสาหกรรม ทีสำคัญคือทำให้คนไม่ว่างงาน สิ่งใดก็ตามทีประชาชนสามารถผลิตได้ก็ต้องลงมือทำเอง คนโดยมากมีเวลาว่างมากพอทีจะผลิตสิ่งของเครื่องใช้ทีจำเป็นในครอบครัวได้ สมาชิกทุกคนในครอบครัวต้องมีส่วนร่วมในการทำงานของครอบครัว ของชุมชน เป็นการสร้างเสริมสายใยระหว่างคนในครอบครัว ชุมชน สมาชิกในสังคมและชุมชนควรมีงานทำให้มีรายได้พอเพียงแก่การเลี้ยงชีพ เราจึงเห็นภาพของเครื่องปั้นดินเผาในซาดิของดินเดีย ซึ่งเป็นสัญลักษณ์บ่งถึงสำคัญของการผลิตด้วยมือและต่อต้านระบบอุตสาหกรรม ในคำว่า “พอเพียง” สำหรับคานธีคือเพียงพอแบบวันต่อวันเท่านั้น (Krishna Kripalani, 1958) และไม่มีการสะสมเพื่อพรั่งนี้หรือเพื่อสร้างกำไร นีคือเหตุผลหลักทีต้องส่งเสริมให้คนในชุมชนเป็นผู้ผลิต สิ่งทีชุมชนต้องตระหนักคือ การเป็นผู้ผลิตของเขาเองเป็นการควบคุมชะตาชีวิตของตนเอง สร้างสรรค์ชีวิตของตนเองขึ้นมา แต่ละคนต้องซื่อสัตย์ต่อตนเอง พิจารณาตนเองด้วยวิวิพากษ์ภายในถึงความเป็นไปได้ในการใช้ชีวิตเพราะการวิพากษ์วิจารณ์ทำให้เห็นข้อบกพร่องต่าง ๆ ของตนเอง ทีสำคัญแต่ละคนต้องใช้ในสิ่งที่ตนเองผลิตได้และใช้เท่าทีจำเป็น แนวคิดนี้คือร่องรอยของหลักการอุปบริครหะแบบเซน ซึ่งเป็นเหตุผลหนึ่งว่ทำไมคานธีจึงมีเสื้อผ้า ของใช้เพียงน้อยนิตและเท่าทีจำเป็นต่อการดำรงชีวิตเท่านั้น

3) คนรวยต้องมีหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์ทรัพย์สินทั้งหมด (Trusteeship) ของสังคม การใช้จ่ายทรัพย์สินก็เป็นไปเพื่อรับใช้สังคม (Krishna Kripalani, 1958) มหาตมะ คานธี ไม่ได้ให้เหตุผลว่าทำไมต้องให้คนรวยเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์ และไม่ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้พิทักษ์เป็นการเฉพาะ แต่เมื่อพิจารณาปรัชญาของคานธีจะพบว่าสัตยาเคราะห์เป็นหลักเบื้องต้นของคุณสมบัติของความเป็นผู้พิทักษ์ กล่าวคือ ผู้พิทักษ์ต้องมีความสุจริตในและตั้งมั่นในศีลธรรม (กรรณ เรื่องอุไร กุศลาลัย, 2557) ส่วนเหตุผลว่า ทำไมจึงให้คนรวยมาทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์นั้น คานธีไม่ได้อธิบายไว้เป็นการเฉพาะ แต่อาจจะเป็นเพราะเมื่อเขามีทรัพย์สินแล้วก็ไม่ทุจริตยกยอกทรัพย์สินสาธารณะไปใช้ส่วนตัว และที่สำคัญคือผู้ปกครองมีหน้าที่รักษาความสัจ ซึ่งความเชื่อเช่นนี้มีลักษณะเป็นอุดมคติสูง

เมื่อพิจารณาจากหลักการทั้ง 3 พบว่า มหาตมะ คานธี ได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการตระหนักรู้ต่อการทำตามหน้าที่แก่ตนเป็นสิ่งแรก และที่สำคัญการดำเนินนโยบายสวเทชีนั้นมีลักษณะเป็นการดำเนินนโยบายจากภาครัฐอย่างไม่มีความขัดแย้ง กล่าวคืออินเดียดำเนินนโยบายสวเทชีโดยปราศจากแนวคิดประชานิยม ขณะที่การนำแนวคิดสวเทชีไปประยุกต์ใช้

1.3 หลักการพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง คือ คำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” อยู่ในความสนใจของคนไทยนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 (อภิชัย พันธเสน, 2542) จนปัจจุบัน มีผู้สนใจศึกษาและพยายามอธิบายรายละเอียดเรื่องนี้และมีนัยแตกต่างกันออกไป แต่แท้จริงแล้วมีคำอธิบายทำนองนี้แล้วในมงคลชีวิตเรื่องความสันโดษ (สันตภูริ) หรือความยินดีในสิ่งของตนเอง มี 3 ประการ ได้แก่ 1) ยินดีตามได้ หมายถึง ได้สิ่งใดมาด้วยความเพียรพยายามก็ยินดีกับสิ่งนั้น และไม่เฝ้าฝันของคนอื่น 2) ยินดีตามกำลัง คือพอใจเพียงแค่ว่าพอแก่ร่างกาย สุขภาพและขอบเขตการใช้สอยของตน สิ่งของที่เกินกำลังก็ไม่หวงแหนเสียเลย ไม่เก็บไว้หรือฝังไว้ ฝืนเก็บรักษาให้เป็นโทษแก่ตนเอง 3) ยินดีตามควร คือควรแก่ฐานะฐานะ แนวทางชีวิต ควรแก่ฐานะานุรูปแห่งตน ตลอดจนต่อสิ่งที่ควรจะเป็นของตัวเองเรา ไม่ยอมให้ใครเอารัดเอาเปรียบหากของสิ่งนั้นเป็นของเรา สรุปลั่น ๆ คือ ยินดีเท่าที่มี ยินดีเท่าที่หามาได้ และยินดีในการครอบครองสิ่งที่ควรเป็นของเรา

จากการศึกษาประวัติชีวิตของมหาตมะ คานธีและหลักธรรมในพระพุทธศาสนานั้น สิ่งที่พบเป็นความรู้ใหม่คือ คานธียึดหลักความสันโดษในคูครอง หรือในพระพุทธศาสนาเรียกว่า สทธารสันโดษ ซึ่งเมื่อเราทำการสำรวจหลักการเรื่องสทธารสันโดษนั้นมีประโยชน์คือ ปิดกั้นการจ่ายทรัพย์สินต่อสตรีที่ไม่ใช่คูครองของตนเอง หรือเป็นอันตรายต่อระบบเศรษฐกิจของครอบครัว และเป็นปากทางแห่งความเสื่อมที่สำคัญอันหนึ่ง (อบายมุข 4 อิตถิธุดะ, สุราธุดะ, อักขธุดะ และปาปมิตตะ) หรือกล่าวโดยสรุปก็คือหลักพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นต้องพัฒนาบนหลักพื้นฐาน 4 ประการ คือ สันโดษตามได้(ยถาลาภสันโดษ) สันโดษตามมีกำลังจะหาได้ (ยถาลาภสันโดษ) สันโดษตามควรแก่ฐานะานุรูป(ยถาสรุปลสันโดษ) และสันโดษในคูครองของตนเอง (สทธารสันโดษ) ดังนั้น สามารถสรุปเชิงหลักการและวิธีการได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั้นประกอบด้วยคุณสมบัติ 3 ประการ และ เงื่อนไข 2 อย่างที่ร้อยรัดให้หลักการนี้สอดคล้องประสานกัน คุณสมบัติ 3 ประการนั้นได้แก่

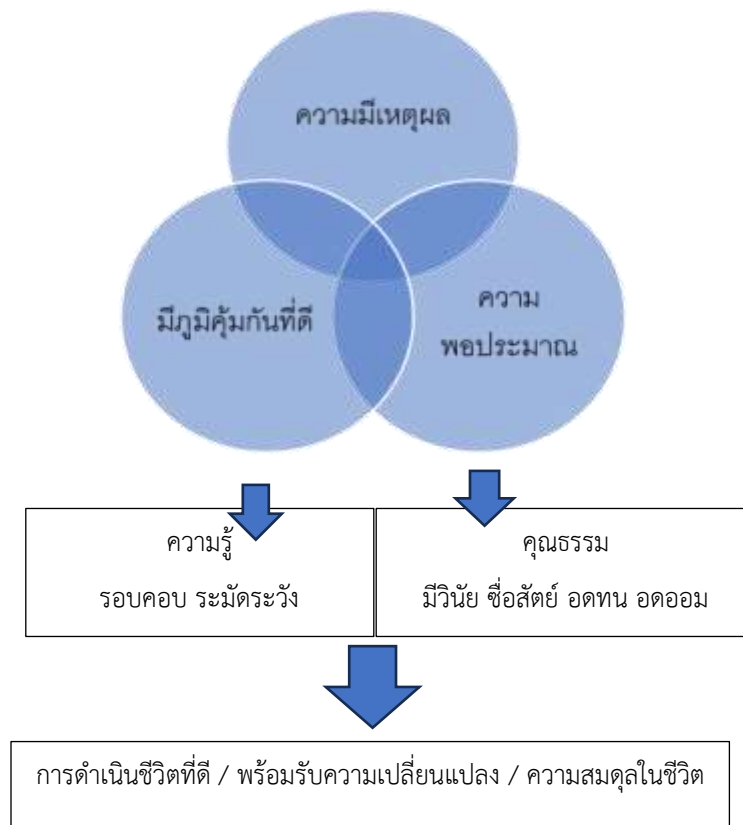
1) ความมีเหตุผล คือความสามารถในการคิดได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ระบบการคิดนี้มีส่วนสำคัญต่อการพูดและการกระทำเพราะการทำและการพูดเป็นผลผลิตสุดท้ายของความคิด ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ความมีเหตุผล ได้แก่ การพิจารณาว่าสิ่งใดมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต มีความสำคัญมากน้อยเพียงใด ซึ่งมันนำไปสู่ข้อสรุปในการดำรงชีวิต คือ อะไรควรลด อะไรควรเพิ่มในการดำเนินชีวิต ซึ่งคนทั่วไปเข้าใจได้ผ่านการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อให้เห็นว่า สิ่งใดจำเป็นต้องจ่าย และจ่ายเท่าใด

2) ความพอประมาณ คือความเหมาะสม พอดี ตามอัตภาพของแต่ละบุคคล เช่น การให้เงินบริจาค 100 บาท อาจมากเกินไปสำหรับนาย ป. แต่ไม่มากสำหรับนาย ก. เป็นต้น ดังนั้น ความพอประมาณจึงกำหนดไม่ได้ว่าเท่าใดคือมาก เท่าใดคือน้อย ความพอประมาณจึงเป็นอัตวิสัยของแต่ละบุคคล โดยสรุปก็คือ เขาควรรู้ว่า มาก หรือน้อย เท่าใดคือพอประมาณสำหรับตัวเขา

3) มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คำว่า ภูมิคุ้มกัน หมายถึงการสั่งสมความรู้ในสภาพแวดล้อมของการเจริญเติบโตในชีวิต หรือเรียกว่า มีปัจจัยหล่อหลอมที่ดีในชีวิต การมีภูมิคุ้มกันที่ดีนั้นสามารถสร้างและพัฒนาได้ ซึ่งมันมีรายละเอียดแตกต่างกัน คำว่า “มีภูมิคุ้มกันที่ดี” ในทางทฤษฎีนั้นหมายถึงการเตรียมตัวพร้อมรับผลกระทบและพร้อมรับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ในอนาคต (วิชัย วัชรเวชวิญญ์, ปัญญา เสนาเวียง, อิศระ ตรีปัญญา และเกรียงศักดิ์ จันทร์ดอน, 2554, น.98)

หลักการทั้ง 3 นี้ต้องพัฒนานบนพื้นฐานคุณลักษณะ 2 ประการของผู้นำไปใช้ คือ ความรู้และคุณธรรมในตนเอง ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ได้จริง ดังภาพ

ในเงื่อนไข 2 ประการนี้ ความรู้หมายถึงองค์ความรู้แขนงต่าง ๆ ที่จะนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ ความหมายอย่างแคบหมายถึงความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับอาชีพของคนส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกร และรวมถึงความรู้อื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการประกอบสัมมาชีพนั้น ที่สำคัญการนำความรู้ดังกล่าวมาปฏิบัติต้องโดยรอบคอบและระมัดระวังในการดำเนินชีวิต ส่วนคุณธรรมเป็นคุณลักษณะประจำตัวที่ต้องพัฒนาขึ้น คุณธรรมที่สำคัญได้แก่ การมีวินัยในตนเอง

ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ความอดทนต่องานที่ทำ การประหยัดคอตอมในการใช้สอย รวมถึงคุณธรรมอื่นนอกจากนี้ และหากสามารถดำเนินชีวิตบนหลักการเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างสม่ำเสมอแล้วคุณภาพชีวิตก็ย่อมดำเนินไปสู่เป้าหมายที่ดีตามแนวทางแห่งเศรษฐกิจพอเพียง ทว่าในกระแสสังคมโลกปัจจุบันกลับหาได้เป็นเช่นนั้นไม่

2. เปรียบเทียบหลักการสวเทศกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการวิจัยพบว่า จากการศึกษาถึงหลักการพื้นฐานของหลักการสวเทศและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพบว่าหลักสวเทศมีหลักการการสร้างชุมชนอยู่ 3 ประการ 1) คัดค้านการผลิตขนาดใหญ่ มหาตมะ คานธีต่อต้านระบบอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นหนทางนำไปสู่การเอารัดเอาเปรียบเครื่องจักรในการผลิตทำให้คนว่างงาน อุตสาหกรรมเป็นระบบที่บ่อนทำลายสังคมเพราะชุดของระเบียบ กฎเกณฑ์ทางสังคม (Order) ของระบบอุตสาหกรรมขึ้นอยู่กับเหตุผลของการทำลายเอกภาพระหว่างมนุษย์ในสังคม 2) ส่งเสริมให้คนส่วนใหญ่เป็นผู้ผลิตเองเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในครอบครัว รู้จักและสามารถพึ่งพาตนเองได้ มหาตมะ คานธี ชื่นชมการทำงานด้วยมือเพราะการทำงานด้วยมือเป็นการสร้างทักษะทางการผลิตและลดการพึ่งพาการผลิตจากระบบอุตสาหกรรม ที่สำคัญคือทำให้คนไม่ว่างงาน 3) คนรวยต้องมีหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์ทรัพย์สินทั้งหมดของสังคม เมื่อพิจารณาจากหลักการทั้ง 3 จะพบว่า มหาตมะ คานธี ได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการตระหนักรู้ต่อการทำตามหน้าที่ของตนเป็นสิ่งที่แรก และที่สำคัญการดำเนินนโยบายสวเทศนั้นมึลักษณะเป็นการดำเนินนโยบายจากภาครัฐอย่างไม่มี ความขัดแย้ง กล่าวคืออินเดียดำเนินนโยบายสวเทศโดยปราศจากแนวคิดประชานิยม ขณะที่การนำแนวคิดสวเทศไปประยุกต์ใช้

เศรษฐกิจพอเพียงนั้นประกอบด้วยคุณสมบัติ 3 ประการ และ เงื่อนไข 2 อย่างที่ร้อยรัดให้หลักการนี้สอดคล้องประสานกัน คุณสมบัติ 3 ประการนั้นได้แก่ 1) ความมีเหตุผล คือความสามารถในการคิดได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ระบบการคิดนี้มีส่วนสำคัญต่อการพูดและการกระทำเพราะการพูดและการพูดเป็นผลผลิตสุดท้ายของความคิด ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ความมีเหตุผลได้แก่ การพิจารณาว่าสิ่งใดมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต มีความสำคัญมากน้อยเพียงใด ซึ่งมันนำไปสู่ข้อสรุปในการดำรงชีวิต คืออะไรควรลด อะไรควรเพิ่มในการดำเนินชีวิต ซึ่งคนทั่วไปเข้าใจได้ผ่านการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อให้เห็นว่า สิ่งใดจำเป็นต้องจ่าย และจ่ายเท่าใด 2) ความพอประมาณ คือความเหมาะสม พอดี ตามอัตภาพของแต่ละบุคคล เช่น การให้เงินบริจาค 100 บาท อาจมากเกินไปสำหรับนาย ป. แต่ไม่มากสำหรับนาย ก. เป็นต้น ดังนั้น ความพอประมาณจึงกำหนดไม่ได้ว่าเท่าใดคือมาก เท่าใดคือน้อย ความพอประมาณจึงเป็นอัตวิสัยของแต่ละบุคคล โดยสรุปก็คือ เขาควรรู้ว่า มาก หรือน้อย เท่าใดคือพอประมาณสำหรับตัวเขา 3) มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คำว่า ภูมิคุ้มกัน หมายถึงการสั่งสมความรู้ในสภาพแวดล้อมของการเจริญเติบโตในชีวิต หรือเรียกว่ามีปัจจัยหล่อหลอมที่ดีในชีวิต การมีภูมิคุ้มกันที่ดีนั้นสามารถสร้างและพัฒนาได้ ซึ่งมันมีรายละเอียดแตกต่างกัน คำว่า “มีภูมิคุ้มกันที่ดี” ในทางทฤษฎีนั้นหมายถึงการเตรียมตัวพร้อมรับผลกระทบและพร้อมรับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ในอนาคต (วิชัย วัชรเวชวิชัย, ปัญญา เสนาเวียง, อิสระ ตรีปัญญา และเกรียงศักดิ์ จันทร์ดอน, 2554, น.98) หลักการทั้ง 3 นี้ต้องพัฒนามาบนพื้นฐานคุณลักษณะ 2 ประการของผู้นำไปใช้ คือ ความรู้และคุณธรรมในตนเอง ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ได้จริง

หลักการสวเทศกับเศรษฐกิจพอเพียงพัฒนามาบนพื้นฐานความตระหนักรู้ในตน ซึ่งในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือการสร้างภูมิคุ้มกัน ความพอประมาณและมีเหตุผลที่ดีในการดำเนินชีวิต ขณะที่หลักสวเทศนั้นต้อง 1) คัดค้านการผลิตด้วยระบบอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ 2) ส่งเสริมให้คนส่วนใหญ่เป็นผู้ผลิตเองเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในครอบครัวและสามารถพึ่งพาตนเองได้ 3) คนรวยต้องมีหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์ทรัพย์สินทั้งหมด (Trusteeship) ของสังคมขณะที่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นไม่มีเนื้อหาที่คัดค้าน

ระบบการผลิตขนาดใหญ่และไม่มีกรอบอธิบายถึงการพิทักษ์ทรัพย์สินของส่วนรวม และสามารถพึ่งพาระบบอุตสาหกรรมได้เมื่อไม่สามารถผลิตสิ่งอุปโภคบริโภคในชีวิตได้

3. การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการวิจัยพบว่า กระแสโลกปัจจุบันมีความสนใจเกี่ยวกับความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากรโลกอันเป็นผลมาจากความเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลกส่งผลต่อการผลิตอาหารที่ลดลงทำให้เกิดวิกฤตอาหารซึ่งกำลังกระจายตัวไปทั่วโลก หลักการสวทศและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่ทั่วโลกให้ความสนใจ ศึกษาและนำไปประยุกต์ใช้โดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนาเพื่อให้การพัฒนานั้นมีความยั่งยืนจากฐานรากของชุมชน ทั้งนี้โดยคำนึงถึงการลดการพึ่งพาการผลิตแบบอุตสาหกรรมซึ่งมีพื้นฐานการทำลายธรรมชาติและก่อมลพิษแก่โลก ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการดำเนินชีวิตมนุษย์

ปัญญา เสนาเวียง (2558) ได้สรุปการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งตามหลักสวทศของมหาตมะ คานธีนั้นจะเกิดขึ้นได้นั้นก็ต่อเมื่อ 1) ยับยั้งและควบคุมความต้องการของตนเองแม้จะถูกกระตุ้นทำให้ใช้ชีวิตอย่างฟุ่มเฟือยเพียงใดก็ตาม เพราะการรู้จักยับยั้งชั่งใจและควบคุมความต้องการเป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้เศรษฐกิจในครอบครัวและชุมชนดำเนินไปได้ คนจนต้องตระหนักว่า คนรวยไม่มีทางสังสมความร่ำรวยได้หากคนจนไม่ให้ความร่วมมือ (กรรณ เรืองอุไร กุศลาลัย, 2557, น.291) ซึ่งคนจนต้องตระหนักข้อนี้ และสำรวจตนเองเสมอในการดำเนินชีวิต การมีระเบียบวินัยในการใช้จ่ายของตัวเองที่เกิดจากความตระหนักรู้คือการต่อสู้แบบไม่ใช้ความรุนแรงรูปแบบหนึ่งที่คนจนต้องสร้างขึ้นในชีวิต 2) เปลี่ยนแปลงตนเองให้ได้โดยยอมรับความเป็นตนเอง ต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากความตระหนักรู้ในความจริงและเกิดจากอิสรภาพในตนเอง เพราะการเปลี่ยนแปลงที่ไม่พัฒนาบนฐานความตระหนักรู้ต่อความจริงและอิสรภาพในตนเองนั้นไม่ยั่งยืน ท้ายที่สุดก็ย่อมต้องวนกลับมาภายใต้การกระตุ้นเร้าของกระแสบริโภคนิยม แต่ละคนต้องกำหนดจุดยืนทางเศรษฐกิจของตนเอง ยอมรับ เปลี่ยนแปลงและพัฒนาตัวเองบนความตระหนักรู้ 3) ทำงานสุจริตโดยไม่ละอาย แต่ควรละอายที่จะไม่ทำงาน เพราะงานทุกอย่างที่สุจริตล้วนมีเกียรติ แต่ผู้ที่กินโดยไม่ทำงานนั้นคือขโมย (Krishna Kripalani, 1958, p.133) 4) อย่าสั่งสมทรัพย์สินสมบัติเกินจำเป็นเพราะการสั่งสมนำไปสู่การเอาดีเอาเปรียบทางสังคม ข้อนี้เป็นสิ่งที่มหาตมะ คานธี เน้นย้ำเพราะการสั่งสมเกินความจำเป็นนั้นเป็นการชิงเอารัดเอาเปรียบทางสังคมไปเก็บไม่ทำให้ประชาชนเข้าถึงทรัพยากรไม่ได้ และทำลายทรัพยากรเกินความจำเป็น เป็นความรุนแรงอีกรูปแบบหนึ่งที่นายทุนกระทำต่อคนทุกชั้นยาก

หลักเศรษฐกิจพอเพียงก็ทำนองเดียวกัน กล่าวคือครอบครัว หรือชุมชน ที่ประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงจะสามารถอุ้มชูตัวเองได้ก็ต่อเมื่อ 1) มีภูมิคุ้มกันที่ดี อันเกิดขึ้นและพัฒนามาจากความตระหนักรู้ต่อสถานะและสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจของตนเอง 2) ความพอประมาณ ได้แก่ ประเมินตนเองว่า มีความรู้ ความถนัด ความสามารถเท่าใด และกระทำให้เหมาะสมกับความรู้ ความถนัด ความสามารถที่มี และหากความรู้มีไม่มากพอก็แสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาชีวิตตนเองอย่างต่อเนื่อง 3) มีเหตุผล ในการพิจารณาความถึงลำดับความจำเป็นในการใช้จ่ายใช้สอย ในการใช้ชีวิต ไม่หลงไหลต่อการกระตุ้นเร้าของกระแสบริโภคนิยม และ 4) การจัดทำบัญชีครัวเรือน บัญชีครัวเรือนสามารถสะท้อนความจำเป็นของแต่ละครอบครัวได้ ขณะเดียวกันก็ทำให้เห็นงบประมาณจริงว่าต้องใช้เท่าใด มีเพียงพอหรือไม่ และจะจัดเรียงความสำคัญในการใช้จ่ายใช้สอยอย่างไร และที่สำคัญเป็นการสร้างวินัยในตนเอง เป็นการพัฒนาความตระหนักรู้ด้านเศรษฐกิจเชิงปัจเจก

หลักการสวทศและเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกันคือ 1) มุ่งเน้นการสร้างเสริมความเข้มแข็งภายในจิตใจ (ในแนวคิดของมหาตมะ คานธี เรียกว่า สวราช หลักการของ เอ.ที. อริยรัตน์ เรียกว่า การวางเฉยต่อความอยาก หรือ อุเบกขาต่อตัณหา ส่วนในเศรษฐกิจพอเพียงเรียกว่า การระเบิดจากภายในบุคคล) ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาแนวคิดแบบจิตนิยม เพราะจิตนิยมมีความเชื่อมั่นว่า

จิตเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมต่าง ๆ ในชีวิตมนุษย์ เมื่อสามารถพัฒนาจิตให้เข้มแข็ง สามารถควบคุมจิตได้ก็สามารถควบคุมพฤติกรรมภายนอกได้เช่นกัน 2) การพัฒนาเครือข่ายชุมชน ซึ่งในชุมชนสวเขตของมหาตมะ คานธีมีความชัดเจนว่า ทุกคนในชุมชนต้องร่วมมือกันขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนตามแนวทางขบวนการสรวโทย ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับสังคมไทยนั้นมียุทธศาสตร์ต่าง ๆ เข้ามาเป็นตัวกลางในการพัฒนา แต่ภายหลังสหกรณ์ได้เปลี่ยนหลักการและแนวทางของตนเองไปสู่องค์กรทางการเงินที่หวังกำไรมากกว่าการกระจายทรัพยากรสู่สังคม

แม้เราจะยอมรับว่าหลักการที่กล่าวมานี้จริง แต่ก็มิอาจจำกัดทางปฏิบัติอยู่มากเมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมไทย กล่าวคือ 1) การสื่อสารแนวคิดและแนวปฏิบัติ คือ การสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญต่อทุกคนในองค์กร เพราะมันเป็นพื้นฐานการสร้างความรู้ ความเข้าใจ แนวคิดและแนวปฏิบัติต่าง ๆ มหาตมะ คานธีเริ่มต้นสื่อสารแนวคิดสวเขตในนิคมตลอดสวเขต โดยการสอนเกี่ยวกับงานฝีมือต่าง ๆ และปฏิบัติให้เป็นตัวอย่าง และได้นำหลักการนี้มาสอนแก่ลูกชายและประยุกต์ในอินเดียอินเดีย แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าใดนัก ขณะที่ในศรีลังกาซึ่งรับแนวคิดสวเขตไปเผยแพร่โดย ดร.อริยรัตน์(A.T. Ariyaratne) กลับได้ผลกว่าต้นแบบของคานธี อริยรัตน์ได้นำหลักการของมหาตมะ คานธีไปประยุกต์กับหลักพระพุทธศาสนาแล้วเริ่มต้นสื่อสารให้เด็กในชุมชนรับรู้ถึงความจนที่เกิดขึ้นในครอบครัวของตนทุกมิติ นำปัญหาเหล่านั้นมาถกเถียงเพื่อให้เด็ก ๆ เกิดความตระหนักรู้อย่างถ่องแท้ของอันตรายของความยากจนและแสวงหาหนทางในการแก้ปัญหาพร้อมกับคนในครอบครัวของตนเอง องค์กรสรวโทยของอริยรัตน์เป็นองค์กรเอกชนที่ใหญ่ที่สุดที่คอยขับเคลื่อนหลักการสวเขตในศรีลังกาจนศรีลังกาพัฒนาชุมชนตนเองได้ในระดับหนึ่ง ขณะที่สังคมไทยพยายามนำเสนอเศรษฐกิจพอเพียง แต่ไม่เปิดโอกาสให้เด็กได้วิพากษ์ วิจัยทฤษฎีนี้อย่างรอบด้านเพื่อให้เกิดความตระหนักรู้เช่นที่อริยรัตน์ทำในศรีลังกา ดังนั้น การสื่อสารแนวคิดและแนวปฏิบัติจึงอาจไม่ได้สร้างความตระหนักรู้ตามหลักสวเขตและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้เสนอไว้ ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบต้องนำกลับมาพิจารณาใหม่เพื่อหาทางแก้ปัญหา

เนื่องจากเอ.ที.อริยรัตน์ประยุกต์แนวคิดอริยรักษ์ 4 จึงเริ่มต้นด้วยการค้นหาปัญหาที่แท้จริงของสังคม ซึ่งได้แก่ปัญหาความยากจน การค้นหารากเหง้าของความจนเริ่มด้วยการพยายามสืบค้นสาเหตุของบุคคลว่า เด็กแต่ละคนนิยามว่าความจนคืออะไร มีความแตกต่างกันอย่างไรบ้าง เด็กแต่ละคนรับรู้ถึงสภาพความยากจนของครอบครัวตนเองหรือไม่ รับรู้ในระดับใด ความจนของแต่ละคนมีสาเหตุจากอะไร ตัวเด็กเองได้กลายเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ครอบครัวมีสถานะยากจนหรือไม่ ครอบครัวจะใช้หลักการข้อใดในการแก้ปัญหาความยากจนนั้นได้ และตัวเด็กเองจะสามารถช่วยให้ครอบครัวหลุดพ้นจากความยากจนได้อย่างไร อริยรัตน์จึงให้ความสำคัญกับกระบวนการสร้างความตระหนักรู้ภายในเป็นอย่างมาก ซึ่งท่านมีความเชื่อว่า ความตระหนักรู้ต้องเกิดจากการบวนการเรียนรู้เป็นหลัก 2) ความขัดกันของตัวบทกฎหมายและวิถีปฏิบัติ คือ เป็นที่ทราบกันดีว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงปรากฏครั้งแรกในปี พ.ศ. 2517 และเป็นรูปธรรมเมื่อถูกบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12-13 เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศไทย ซึ่งทุกองค์กรต้องนำไปปฏิบัติ มีการสื่อสารอุดมการณ์นี้อย่างกว้างขวาง แต่เป็นลักษณะการอธิบายเชิงอุดมการณ์สากลและนำเสนอในแง่ผลลัพธ์ที่สำเร็จแล้วมากกว่าให้ความสำคัญต่อการให้ความรู้และสร้างความตระหนักรู้แบบที่ เอ.ที.อริยรัตน์ ได้ทำอย่างจริงจังในศรีลังกา

ความขัดแย้งดังกล่าวนี้ปรากฏค่อนข้างชัดเจนในระดับนโยบายที่รัฐบาลในช่วงปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมาได้กระทำ นั่นคือ การดำเนินนโยบายประชานิยม หรือนโยบายประชารัฐรูปแบบต่าง ๆ ที่เน้นการแจกเงิน หรือประโยชน์ลักษณะอื่นเพื่อกระตุ้นรั้าอารมณ์ในการบริโภคมากกว่าการสร้างความรู้ในความพอเพียง จึงกล่าวได้ว่า รัฐบาลไม่ได้ตั้งใจที่จะส่งเสริมให้ประชาชนของตนเกิดความตระหนักรู้ในตนเอง ที่สำคัญ สิ่งที่รัฐบาลพยายามเสนอในเชิงนโยบายนั้นมีเพียงบางอย่างเป็นรัฐ

สวัสดิการ เช่น เบี้ยยังชีพคนชรา บัตรทอง 30 บาทรักษาทุกโรค เป็นต้น ส่วนที่เหลือนั้นมักมีลักษณะเป็นการกระตุ้นการเติบโตของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการหาเสียงและล่อใจให้ประชาชนเลือกตัวเอง ซึ่งการดำเนินการเช่นนี้ขัดกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงข้างต้นทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติ จึงไม่น่าแปลกที่เศรษฐกิจพอเพียงไม่สามารถแก้ปัญหา หรือบรรเทาความยากจนในประเทศไทยได้เลย 3) ขาดการส่งเสริมอย่างจริงจัง คือ จากข้อ (2) นั้น ในแง่ของการสื่อสารแนวคิดและอุดมการณ์เศรษฐกิจพอเพียงนั้น ดูเหมือนสังคมไทยให้ความสำคัญต่ออุดมการณ์เชิงโครงสร้างสากลค่อนข้างน้อย ระบบการศึกษาที่เป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้าใจ ความตระหนักรู้แก่คนในสังคมนั้นมุ่งให้ผู้ที่ศึกษาสามารถคิดเองได้อย่างมีเหตุผลก็จริง แต่กระบวนการศึกษาที่ใช้ไม่ได้เน้นสร้างกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล เพราะกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลทั้งสมัยโบราณและสมัยใหม่ มีกระบวนการสำคัญคือสามารถให้ผู้ศึกษาพิจารณาข้อเท็จจริง หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองได้ภายใต้เหตุ และผล ซึ่งในกระบวนการกระจายแนวคิดและอุดมการณ์เศรษฐกิจพอเพียงนั้นสามารถประยุกต์แนวทางการดำเนินการโดยเทียบเคียงกับแนวทางของเอ.ที.อริยรัตน์นั้นต้องเริ่มที่สถานศึกษา และต้องทำในเชิงรูปธรรม คือมีหลักสูตรการสอนอย่างจริงจังในโรงเรียน ทั้งนี้ต้องเป็นหลักสูตรที่สามารถเปิดให้มีการสนทนากันได้อย่างครอบคลุม รอบด้าน รับฟังผลกระทบที่เกิดจากแนวคิดและแนวปฏิบัติที่กำลังดำเนินการอยู่

ดังนั้น ในแง่ของการส่งเสริมให้ประชาชนดำเนินชีวิตตามหลักความพอเพียงนั้น ยังไม่มีการสร้างเครือข่ายอย่างจริงจังเช่นที่เอ.ที.อริยรัตน์ได้ทำ รวมถึงไม่มีการติดตามผล บรรดาโครงการต่าง ๆ ที่รัฐได้ส่งเสริมมีลักษณะเป็นการส่งเสริมด้านวัตถุสิ่งของเป็นหลัก ซึ่งสวนทางกับแนวทางที่อริยรัตน์และพระพุทธศาสนาได้สอน นั่นคือการส่งเสริมด้านจิตใจให้ประชาชนเกิดความตระหนักรู้ก่อน และให้ประชาชนควบคุมความอยากในสินค้าฟุ่มเฟือยต่าง ๆ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลได้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาหลักการสวเทศกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า หลักการสร้างชุมชนของสวเทศประกอบด้วย 3 ประการ 1) คัดค้านการผลิตขนาดใหญ่ คือการคัดค้านระบบทุนนิยมที่จะนำไปสู่การเอารัดเอาเปรียบ เนื่องจากอุตสาหกรรมทำให้คนว่างงานและทำลายเอกภาพระหว่างมนุษย์ในสังคม 2) ส่งเสริมให้คนส่วนใหญ่เป็นผู้ผลิตเองเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในครอบครัว รู้จักและสามารถพึ่งพาตนเองได้ และ 3) คนรวยต้องมีหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์ทรัพย์สินทั้งหมด (Trusteeship) ของสังคม ส่วนหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงมีคุณสมบัติ 3 ประการ (1) ความมีเหตุผล คือความสามารถในการคิดได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล (2) ความพอประมาณ คือความเหมาะสม พอดี ตามอัตภาพของแต่ละบุคคล และ (3) มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คำว่า ภูมิคุ้มกัน หมายถึงการสั่งสมความรู้ในสภาพแวดล้อมของการเจริญเติบโตในชีวิต หรือเรียกว่า มีปัจจัยหล่อหลอมที่ดีในชีวิต

2. เพื่อเปรียบเทียบหลักการสวเทศกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า หลักการสวเทศกับเศรษฐกิจพอเพียงพัฒนามาบนพื้นฐานความตระหนักรู้ในตน ซึ่งในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือการสร้างภูมิคุ้มกัน ความพอประมาณและมีเหตุผลที่ดีในการดำเนินชีวิต ขณะที่หลักสวเทศนั้นต้อง 1) คัดค้านการผลิตด้วยระบบอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ 2) ส่งเสริมให้คนส่วนใหญ่เป็นผู้ผลิตเองเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในครอบครัวและสามารถพึ่งพาตนเองได้ 3) คนรวยต้องมีหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์ทรัพย์สินทั้งหมด (Trusteeship) ของสังคม ขณะที่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นไม่มีเนื้อหาที่คัดค้านระบบการผลิตขนาดใหญ่และไม่มีการอธิบายถึงการพิทักษ์ทรัพย์สินของส่วนรวม และสามารถพึ่งพาตนเองได้เมื่อไม่สามารถผลิตสิ่งอุปโภค บริโภคในชีวิตได้

3. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า การประยุกต์แนวคิดสวทศิเริ่มต้นที่การสร้างตระหนักรู้ต่อปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ก่อนสิ่งอื่น มีการนำปัญหาเข้าสู่ชั้นเรียนจนนำไปสู่การสรุปแนวทางที่จะต้องแก้ไขอย่างจริงจัง ซึ่งในเชิงอุดมคติแล้วชุมชน สามารถพึ่งตนเองได้แม้จะยังพึ่งพากระบวนอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ขณะที่การประยุกต์เศรษฐกิจพอเพียงไม่นำแนวคิดนี้เข้าสู่ระบบการจัดการศึกษาอย่างจริงจัง ประชาชนจึงไม่เกิดความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงและไม่มี ความเข้าใจหลักการและการประยุกต์ใช้แนวคิดนี้ ที่สำคัญรัฐบาลใช้แนวนโยบายในการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ขัดแย้งกับเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นแผนพัฒนาสังคมของรัฐบาล นั่นคือการดำเนินนโยบายประชานิยมเป็นหลักตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ประชาชนเองจึงดูเหมือนอยู่ในภาวะเสพติดประชานิยมที่รัฐกำลังดำเนินการอยู่ จนท้ายที่สุดต้องจ่ายอ้อมตกลงไปในกระแสประชานิยมซึ่งรัฐใช้เป็นเครื่องมือหมุนกงล้อบริโภคนิยมให้นายทุน

การอภิปรายผล

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. หลักการสวทศิและหลักการเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านหลักการของสวทศิมีหลักการพื้นฐานอยู่ 3 ประการ ซึ่งสอดคล้องกับ อลิสา สันตสมบัติ (2557) กล่าวถึงหลักการของสวทศิมี 3 ประการคือ 1) คัดค้านการผลิตด้วยระบบอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ 2) ส่งเสริมให้คนส่วนใหญ่เป็นผู้ผลิตเองเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในครอบครัวและสามารถพึ่งพาตนเองได้ 3) คนรวยต้องมีหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์ทรัพย์สินทั้งหมด (Trusteeship) ของสังคม ส่วนหลักของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นก็มี 3 ประการเช่นเดียวกันสอดคล้องกับ สรรเสริญ วงศ์ช่อม (2544) กล่าวถึงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสรุปง่าย ๆ คือ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ประกอบด้วยพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และมีความรู้มีคุณธรรม ซึ่งจะนำไปสู่ชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่ก้าวหน้าอย่างสมดุล มั่นคง ยั่งยืน

2. หลักการสวทศิกับเศรษฐกิจพอเพียงพัฒนาบนพื้นฐานความตระหนักรู้ในตน ซึ่งในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือการสร้างภูมิคุ้มกัน ความพอประมาณและมีเหตุผลที่ดีในการดำเนินชีวิต ขณะที่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นไม่มีเนื้อหาที่คัดค้านระบบการผลิตขนาดใหญ่และไม่มีการอธิบายถึงการพิทักษ์ทรัพย์สินของส่วนรวม และสามารถพึ่งพากระบวนอุตสาหกรรมได้เมื่อไม่สามารถผลิตสิ่งอุปโภค บริโภคในชีวิตได้ นอกจากเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักสวทศิที่มีทั้งความสอดคล้องและแตกต่างแล้วมีงานของพระวิทยายุทธสาโร (คัมภีร์ราชวร) (2545,บทคัดย่อ) พบว่าหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีความสอดคล้องกับพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธานุสาสนา เถรวาทคือ หลักทวิภูมิธมมิกัตถประโยชน์ 4 ประการ ในคัมภีร์พระพุทธานุสาสนาอันเป็นหลักการดำเนินชีวิตให้เกิดความพอเพียงอยู่บนพื้นฐานของศีลธรรมอันเป็นหลักจริยธรรมที่พึงงาม สอนให้รู้จักความพอดี พออยู่พอกิน

3. การประยุกต์แนวคิดสวทศิเริ่มต้นที่การสร้างตระหนักรู้ต่อปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ก่อนสิ่งอื่น มีการนำปัญหาเข้าสู่ชั้นเรียนจนนำไปสู่การสรุปแนวทางที่จะต้องแก้ไขอย่างจริงจัง ซึ่งในเชิงอุดมคติแล้วชุมชน สามารถพึ่งตนเองได้แม้จะยังพึ่งพากระบวนอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ขณะที่การประยุกต์เศรษฐกิจพอเพียงไม่นำแนวคิดนี้เข้าสู่ระบบการจัดการศึกษาอย่างจริงจัง ประชาชนจึงไม่เกิดความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงและไม่มีความเข้าใจหลักการและการประยุกต์ใช้แนวคิดนี้ แต่ในงานของทัศนีย์ สาแก้ว ปิ่นสวัสดิ์ (2567,บทคัดย่อ) กล่าวว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีคุณลักษณะที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ในทุก ระดับและทุกสาขา โดยมีหลักการที่คล้ายคลึงกัน คือ เน้นการปฏิบัติอย่างพอประมาณ มีเหตุผลและสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ตนเองและสังคม โดยดำเนินการด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง รวมถึงการสร้างสร้างเครือข่ายเพื่อความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ แต่

แนวนโยบายในการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ขัดแย้งกับเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นแผนพัฒนาสังคมของรัฐบาล นั่นคือการดำเนินนโยบายประชานิยมเป็นหลักตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา

ข้อค้นพบ หรือองค์ความรู้ใหม่

ข้อค้นพบใหม่ของงานวิจัยนี้ คือ นอกจากเศรษฐกิจพอเพียงที่คนไทยรับรู้ในความสนใจของคนไทยนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 และมีการนำแนวคิดมาปรับใช้สามารถพัฒนาตนเอง พัฒนาชุมชน พัฒนาสังคม พัฒนาสิ่งแวดล้อมได้อย่างมากมายในประเทศไทยแล้ว ในต่างประเทศยังมีหลักของสวทศที่มหาตมะ คานธี ค้นพบในภคัทศิตา และนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาบนพื้นฐานของการพึ่งพาตัวเองของชุมชน คนในชุมชนต้องมีความเป็นอิสระจากการครอบงำทางความคิดด้านเศรษฐกิจ และการไม่ถูกรับใช้โดยมีลักษณะเป็นความตระหนักรู้ภายในตัวเอง หลักสวทศของมหาตมะ คานธี และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมไทย ซึ่งทั้งสองหลักการมีเป้าหมายในการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนและความเป็นอยู่ที่ดี

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

- 1.1 ควรนำหลักการของสวทศและเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน หรือเป็นพื้นฐานในการพัฒนาตนเอง พัฒนาองค์กร หรือพัฒนาสังคมได้
- 1.2 ควรนำหลักของเศรษฐกิจพอเพียง 3 ประการไปใช้เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 การวิจัยครั้งถัดไปควรศึกษาแนวคิดของมหาตมะ คานธีที่สามารถนำมาเปรียบเทียบหรือประยุกต์ใช้ร่วมกับสังคมไทย เพื่อให้เห็นบริบทที่มีความเหมือนกันและแตกต่างและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้
- 2.2 ศึกษาหลักของเศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันกับการพัฒนาประเทศสู่ความเป็นอยู่ที่ยั่งยืน เพราะตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงมากมายโดยเฉพาะโควิด-19 ที่คนได้รับผลกระทบ และนำเศรษฐกิจพอเพียงมาดำรงชีวิตหรือไม่

เอกสารอ้างอิง

- กรุณา เรืองอุไร กุศลาลัย, (แปล). (2538). *ข้าพเจ้าทดลองความจริง: อดีตชีวิตประวัติของมหาตมะ คานธี*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง.
- _____, (แปล). (2557). *โลกทั้งผองพี่น้องกัน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า.
- คม ชัด ลึก. (2566). *ดร.เอ.ที.อริยรัตน์กับพุทธธรรมนำการพัฒนาในศรีลังกา*. สืบค้นเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2566, จาก <https://www.komchadluek.net/amulet/61454>
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, (แปลและเรียบเรียง). (2550). *วณะของมหาตมะ คานธี*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- ทัศนีย์ สาแก้ว ปิ่นสวัสดิ์. (2567). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนา.วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 9(1), 1741-1753.
- ธรรณพร หงษ์ทอง. (2556). *ขบวนการสรรโวทัยในศรีลังกา.วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.*, 1(2), 106-118.
- ปัญญา เสนาเวียง. (2558). *ปรัชญาของมหาตมะ คานธี*. มหาสารคาม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

- วิชัย วัชรเวชวิทย์, ปัญญา เสนาเวียง, อิสระ ตรีปัญญา และเกรียงศักดิ์ จันทร์ดอน. (2554). *เอกสารประกอบการสอนรายวิชา 1200004 ความจริงของชีวิต*. มหาสารคาม: สารคามการพิมพ์ สารคามเปเปอร์.
- สรเสรีญ วงศ์ชุมอภัย. (2544). *เศรษฐกิจพอเพียง: พื้นฐานสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: เพชรรุ่งการพิมพ์.
- อภิชัย พันธเสน. (2542). *เศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงกับการวิเคราะห์ความหมายของนักเศรษฐศาสตร์*. มูลนิธิชัยพัฒนา.
- อภิชัย พันธเสน. (2549). *สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อดิศักดิ์ ทองบุญ. (2540). *ปรัชญาอินเดียร่วมสมัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อนิตรา พวงสุวรรณ โมเซอร์, (แปล). (2557). *คานธีรำลึก: มหาบุรุษอหิงสา*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- อลิสา สันตสมบัติ, (แปล). (2557). *คานธี: ความรู้ฉบับพกพา*. กรุงเทพฯ: โอเพ่นเวิลด์สพับลิชชิง เฮาส์.
- Bharatan Kumarappa. (2000). *The Story of my Life*. Ahmedabad: Navajivan.
- Krishna Kripalani. (1958). *All men are brothers*. Switzerland Unesco.
- Mahadev Desia. (2000). *An Autobiography or the story of my Experiments with truth*. Ahmedabad: Navajivan.